

HEI TĪMATA I A

KAHIKITIA

KŌKIRI KIA ANGITU

2013–2017

TE MĀTAURANGA KURA TUARUA

NGĀ HUA

(i te arareo mātauranga Pākehā, arareo mātauranga Māori hoki)

E kaha ana ngā pūkenga reo matatini, pāngarau, reo hoki o ngā ākonga Māori katoa.

E tutuki ana i ngā ākonga Māori katoa te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA) Taumata 2, tōna ritenga rānei, kāore i raro iho.

MŌ NGĀ KAIKO, KAIARATAKI HOKI

O TE KURA TUARUA (NGĀ KAIKŌKIRI MĀTAURANGA)

Ngā take hei whakaaro, hei kōrero mō ngā kaiako me ngā kaiarataki o ngā kura tuarua

→ E ahu pēhea ana ngā mahi a ngā ākonga Māori i tō tātou kura? He aha e mōhio ai tātou? He aha ngā tohu e whakaaturia ana i ngā mōhiotanga whakatutukitanga e mau nei i a tātou i tēnei wā?

→ He aha ngā whiringa rautaki o te kura hei āwhina, hei whakapakari i ngā ākonga Māori kia tutuki ai?

→ He aha e mōhiotia ai e tātou, e whakatutuki ana ā tātou ākonga Māori hei Māori tonu?

→ E kaha pēhea ana tō tātou aronga ki te whakaterere i te ahu whakamua o ngā ākonga Māori? He aha ā tātou mahi? He aha e mahia ai? E whai pānga ana rānei ā tātou mahi ki te whakatutukitanga o ngā ākonga Māori?

→ He aha ā tātou ko ōku hoa mahi whakaritenga e whai painga ana ki te āwhina i ngā ākonga Māori ki te whakatutuki hei Māori anō? Me pēhea te tūriari i ngā whakaritenga o te pai hurinoa i to mātou kura, ki kura kē atu hoki?

→ Me pēhea ā tātou whakarite kia kuhu mai ngā ākonga Māori, ngā mātua Māori, ngā whānau, ngā hapū, ngā iwi, ngā hāpori Māori rānei ki ngā whakatau mō ngā huarahi hei whai mā ngā ākonga, mō ngā whakatutukitanga hoki? Otirā me pēhea te kuhu mai ki ngā whiringa whakatau a te kura?

→ Me pēhea e whai wāhi ai ngā tikanga poari kura ki te whakapai ake i ngā hua mō ngā ākonga Māori?

→ He aha ā tātou tikanga, kaupapahere hoki hei tiaki i ngā ākonga Māori e whakawhiti ana ki te kura tuarua, e whakawhiti mai ana rānei i ētahi atu kura, i kura kē rānei?

→ He aha ngā whiriwhiringa mō ngā ākonga e hiahia ana ki te ako i te reo Māori, te ako rānei i roto, mā roto i te reo Māori rānei? Me pēhea tā tātou tautoko i te reo Māori hei taonga i raro i te Tiriti o Waitangi?

Ngā mahi hei whai, ā, kō tata ake nei

→ Kōrerotia a *Ka Hikitia – Kōkiri Kia Angitu 2013–2017* ki ngā kaimahi – kōrerotia ngā whāinga, ngā mahi, te whakamaunga hoki o te rautaki.

→ Me whakapā atu ki te Tari ā-Rohe o te Tāhuhu o te Mātauranga kia mōhiotia ai he pēhea tā rātou tautoko i a koe ki te whakatinana i a *Ka Hikitia – Kōkiri Kia Angitu 2013–2017*.

→ Kohikohia ngā mōhiotanga o tō kura mō ngā whakatutukitanga me ngā whāinga iti o āu ākonga Māori.

→ Me whai āwhinatanga i tō poari, te rōpū Tiaki Rohe o te Tāhuhu o te Mātauranga, ngā iwi, hapū, whānau hoki o te rohe.

→ Me noho a *Ka Hikitia – Kōkiri Kia Angitu 2013–2017* hei whāriki mō ngā whakamaheretanga e angitu ai ngā ākonga Māori i tō kura, nā, me whai wāhi hoki te rautaki ki ngā tūtohinga o te kura.

→ Kōrerotia ki ngā ākonga Māori me o rātou mātua/kaitiaki me ngā whānau Māori o rātou wawata mō tā rātou tamaiti, me āwhina i a rātou ki te whiriwhiri i ngā kaupapa hei whai mā rātou ki te whakatutuki i aua wawata.

→ Me kōrero ki ngā ākonga Māori me o rātou mātua/kaitiaki me ngā whānau Māori mō te ahu whakamua o tā rātou tamaiti, mō ngā āhuatanga hoki e whakatō mai ai te kura i te whakapapa, i te reo, i ngā tikanga o ngā ākonga ki roto i ngā whakaakoranga me ngā akoranga.

→ Āwhinatia ngā ākonga Māori ki te whiriwhiri huarahi whai mātauranga, ki te whakatutuki hoki – timata i te Tau 9 me Tau 10 – me mahi tahi me ngā whānau.

→ Me whakarite tikanga hei whai i te neke whakamuatanga o ngā ākonga Māori i te tau i ā rātou e whai ana i te Tohu Mātauranga ā-Motu Taumata 2. Me whakarite kia whai whiwhinga rātou e tika ana mō ngā huarahi whai mātauranga kura wānanga, whai mahi rānei.

→ Waihangatia he rautaki, he tikanga hoki e mea ana me whai mahere te tokomaha tonu o te ākonga ki te whiwhi i te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA) Taumata 2, pērā i te poi-poi, te tautoko, te whai āheinga rānei kia kōkiri i te angitu to ngā ākonga atamai Māori.

Me tautoko ngā mātua me ngā whānau kia mārama ai rātou ki te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA) me ōna āhuatanga – tirohia te pā ipurangi o Te Mana Tohu Mātauranga (NZQA) (www.nzqa.govt.nz) – he kōrero whai tikanga tonu kei reira mō ngā mātua me ngā whānau mō ngā whakaritenga o te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA). He kōrero anō kei reira mō te kuhu ki tā rātou kaupapa whakamōhio mō ngā mātua me ngā whānau – te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA) me te Whānau.

Ngā mahi hei whai

Tiakina, whātaua hoki ngā whakatutukitanga o ngā ākonga Māori.

Me mahi tahi me tō poari, kaimahi hoki ki te whakarite i ētahi rautaki, mahi anō hei tautoko i te whakatutukitanga o āu ākonga Māori. Tirohia ngā mahi o *Ka Hikitia – Kōkiri Kia Angitu 2013–2017* hei tohu ārahi.

Whakamōhio haeretia atu ō kaiarataki matua, tō poari, āu ākonga, ngā mātua me ngā whānau ki ngā kōrero o te wā mō te ahu whakamua.

Whakatauritea ngā kaupapa whakapakari kaiako kia hāngai ki ngā āwhinatanga ākonga Māori e tika ana me whai.

Me uru atu ki ngā kaupapa, mahi rānei a te Tari ā-Rohe o te Tāhuhu o te Mātauranga e hāpai ana i te painga o te whakaako me te ako o ngā ākonga Māori, me te whakatutukitanga o ngā ākonga.

Me rite tonu te whakamōhio, te kōrero hoki ki ngā mātua me ngā whānau kia mōhioia ai he aha ngā mōhioitanga e hiahiatia ana e rātou, ā, me pēhea te tuku.

Whakaritea a *Ka Hikitia – Kōkiri Kia Angitu 2013–2017* me Tātaiako hei tikanga whanaketanga, whakamātautau hoki.

MŌ NGĀ MĀTUA ME NGĀ WHĀNAU

O NGĀ ĀKONGA O TE KURA TUARUA

E mōhio ana koe:

e āhei koe ki te pātai ki tō kura e pēhea ana te mahi a tō tamaiti i te kura?

inā tonoa ai tō kura e ngā mātua o ngā ākonga noho wā kīkī kia whakaakona ngā tikanga Māori me te reo Māori ki a rātou, me whai take te kura ki te whakarite kia pērā.

e āhei ana koe ki te pātai ki tō kura me pēhea e whai huarahi ai ngā whiringa kaupapa ako a tō tamaiti kia tutuki i a ia ōna whāinga mātauranga, mahi rānei?

e āhei ana koe ki te kōrero ki ngā kaiako o tō tamaiti kia whai mōhioitanga koe me pēhea tō āwhina i a ia ki te neke whakamua?

whaiwhai haere ai koe i te mahi, i ngā takatūranga rānei o te whānau? Ka nui te pānga mai o ēnei mahi ki te ako o te ākonga, heoi anō tērā ētahi mahi mā koutou ko ngā kaiako i te kura hei āwhina i a ia.

tokomaha ngā whiringa mō tō tamaiti ki te ako i te reo Māori i te kura? Mā ngā kaimahi i te kura e whakamōhio mai.

mā to kura koe e āwhina kia mārama ai koe ki ngā tikanga o Te Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA)?

mā to kura e whakamōhio mai ki a koe mō te ahu whakamua o tō tamaiti ki te whai whiwhinga Tohu Mātauranga ā-Motu (NCEA)?

Hei mahi māu ā kō tata ake nei, me:

- whakaritea he wā, he wāhi hoki mō tō tamaiti ki te ako.
- rite tonu te kōrero ki tō tamaiti mō āna mahi i te kura, ōna hoa, ōna kaiako hoki.
- kaha te whai i ngā mahi a tō tamaiti i tōna kura; me whakapā atu ki te kura – ka rata mai rātou ki te kōrero ki a koe.
- pātai atu ki tō kaiako mō ngā wāhi e hapa ana te ako o tō tamaiti, ā, he aha he mahi māu hei āwhina i a ia i te kāinga.
- toro atu ki ētahi atu mātua, whānau hoki ki te whakawhitiwhiti whakaaro mō te āwhina i tō tamaiti ki te ako, ki te whakatutuki kaupapa.
- pātai atu ki tō tamaiti mo onā wawata mo te reo Māori. Me kōrero ki a ia me pēhea koe me to whānau e tautoko kia tutuki pai i aua wawata.
- me pātai ki tō tamaiti he aha ōna wawata, me tautoko hoki i a ia ki te whakarite huarahi whai mātauranga, ki te whakatutuki hoki i āna whāinga.

Whai taima ki te:

- mōhio ki ngā neke whakamuatanga o tō tamaiti kia mōhioia ai e tika ana tana whai i te huarahi hei whakatutuki i āna whāinga.
- haere ki ngā hui poari kura, whakatakatoria ngā take ki mua i te poari.
- whakaritea he hui ki te kaiako matua/kaiako o tō kura me tō tamaiti ki te kōrero mō āna mahi e ahu whakamua atu ai ia.
- toro ki te pā ipurangi o te kura o tō tamaiti, ā, me mōhio ki te maramataka o ngā kaupapa me ngā whakahaere a ngā kaimahi/kaiako/kaiarataki o te kura.
- kōrero ki ētahi atu mātua, whānau hoki i tō hapori, ā, me mahi tahi ki te whakarite āhuatanga hei āwhina i ā koutou tamariki ki te whai i te angitu o te mātauranga.
- kuhu atu ki ngā whiringa whakatau o tō kura mā roto i ngā rōpū mātua, whānau hoki, me whakaaro rānei kia noho koe hei mema poari kaitiaki kura.
- titiro ki te pā ipurangi o 'Mana Mātauranga' o te Tāhuhu o te Mātauranga (www.educationcounts.govt.nz) mō ngā mōhioatanga katoa e pā ana ki tō kura, tō rohe, me ngā taumata o te whakatutukitanga.
- tonu atu ki te kaiako o tō tamaiti mō ngā mōhioatanga whai mahi i te kura, ā, me pēhea e rarau atu ai tō tamaiti ki aua kōrero.

TE RAUTAKI MĀTAURANGA MĀORI

www.minedu.govt.nz/KaHikitia

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA

Ministry of Education

Te Kāwanatanga o Aotearoa